

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Ингеборг Братоева-Даракчиева, Институт за изследване на изкуствата – БАН

По конкурса за заемане на академичната длъжност *професор*, за професионално направление 8.4. Театрално и филмово изкуство, научна специалност Кинознание, киноизкуство и телевизия: анимация, обявен от НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ – София, в Държавен вестник, бр. 109/21.12.2021 г.

За участие в конкурса са подали документи двама кандидати: доц. д-р Господин Матеев Неделчев и доц. д-р Радостина Нейкова Нейкова. И двамата кандидати отговарят на критериите за право на участие.

Доц. д-р Господин Матеев Неделчев е изявен български кинопродуцент, кинорежисьор, аниматор и преподавател в НАТФИЗ. В коректно попълнената му наукометрична карта, точките за реализирани авторски продукти, участия и награди от национални форуми и форуми в чужбина са в пъти повече от изисквания минимум. Сред тях особено внимание заслужават Платинената награда за европейски пълнометражен документален филм от „EUROPEAN SCREEN AWARDS FILM FESTIVAL: SEASON 6“, 2020, за документалния филм „Гражданинът Сис“ (2019), на който е съсценарист, режисьор и продуцент; включването в селекцията на Cannes short film fest 2022 на анимационния филм „Любовта, без която не можем“ (2022), на който е режисьор, художник и продуцент и Наградата за анимационен филм „Animation for Peace“ от МФАФ Хирошима 2001, Япония (категория „А“) за анимационния филм „Game over“ (2000), на който е сценарист, режисьор и продуцент.

Доц. Неделчев е режисьор на 26 документални и 12 анимационни филма, аниматор на 21 анимационни филма и продуцент на 23 филма от двата вида кино. Избрал да участва в конкурса с анимационните филми „Любовта, без която не можем“; „RESTART“ (2017), режисьор, художник и продуцент; „Органик“ (2021), продуцент; с документалните филми с анимационни инсценизации „За смисъла на астрологията“ (2020) и „Приказка за вярата“ (2020), където е аниматор, и с пълнометражния документален филм „Гражданинът Сис“. Този подбор дава добра представа за многостранното му творчество за работата му в различни видове кино, в различно творческо качество – на продуцент, сценарист, режисьор, художник и аниматор, за неговата поливалентност, като творец в областта на киното.

„Любовта, без която не можем“, изработен изцяло дигитално, е изграден в хибридна визуална естетика, основана върху възможностите на съвременния софтуер за анимиране, който дава възможност рисуваната анимация да бъде органично обединена с фотоизрезката. Хибридните артистични техники отдавна са навлезли в съвременната анимация. Тук те са осмислени като изразно средство, което въздейства върху зрителското възприятие по посока на противопоставянето реално – илюзорно и автентично – сурогатно. Графичният изобразителен стил на филма внушава категорично послание без полутонове – фалшивата сантименталност е разобличена като тотално бездушие. Оценявам изящния рисунък на

филма и финото преливане на движещите се изображения. За мен обаче остава неясно, защо този отдаден на киното автор се противопоставя така безпардонно на иманентното свойство на киното да бъде „фабрика за илюзии“.

Директно, почти плакатно е посланието и на „Restart“. И тук е използвана възможността на дигиталната техника да генерира изображения, в които образи, създадени с различни анимационни техники (натурни снимки и рисунки), органично преминават едни в други. Краткият филм е силно сатиричен и посланията му за гибелта на полудялото консуматорско общество се възприемат като пророчески. Изборът на щастлив край дава възможност на режисьора художник да въздейства чрез усещането си за цвят, чрез символичното превръщане на черно белия свят на парите, безразличието и насилието в бална зала, където животът започва отначало, като цветен и радостен танц.

В двата филма с анимационни инсценизации „За смисъла на астрологията“ и „Приказка за вярата“ отново потвърждават владенето на дигиталните анимационни техники, чрез които доц. Неделчев успява да придаде космически измерения на филмовия разказ. Не съм адепт нито на „ню ейдж“ идеологията, нито на учението на Бялото братство, нито на окултните практики. Освен това смятам, че анимирането на църковен стенопис е на границата с кича („За смисъла на астрологията“). Като киновед обаче мога да оценя изяществото на анимацията и в двата филма. Без художествения принос на Г. Неделчев и двете ленти биха останали разкази за недоказани и недоказуеми мистични феномени, илюстрирани с тромави „документални“ възстановки. Това е особено очевидно в един от мултикадрите, в които са монтирани вертикално възстановка и анимация. Анимацията е много по-въздействаща от възстановката. В „Приказка за вярата“ божествената, космическа природа на човека, „звездната ни същност“ е пресъздадена чрез анимация, отличаваща се със същото изящество на линията. Неделчев визуализира фолклорни мотиви и сюжети (напр. обряда „Пеперуда“), като предлага собственото си творческо виждане за тях и ги оформя с присъщия си изчистен рисунък. Ако двата филма все пак успяват да предизвикат някакво мистично усещане, то е внушено от финеса на анимацията и от деликатното ѝ „вписване“ в природните обекти.

Доц. Неделчев основателно е определил постиженията си, като творец аниматор в първия от отбелязаните приноси на творческата си работа, като „творчески търсения по отношение на визуално-пластическото изграждане на екранното изображение на база традиционните за класическото анимационно кино изразните средства и технологии, от една страна и техните дигитални еквиваленти в съвременната компютърна анимация.“

Пълнометражният му документален филм „Гражданинът Сис“ видимо е извън сферата на анимацията. Филмът обаче е принос към развитието на документалното ни кино не само с изваждането от забвение на интересна личност и неизвестни исторически факти, но и с голямото внимание към изображението, цветовата палитра и към цялостното визуално въздействие на произведението, в което личи вещият поглед на художник.

Освен с работа като продуцент, сценарист, режисьор, художник и аниматор, доц. Неделчев се изявява и като педагог. Той преподава в НАТФИЗ от 2000 г. до днес. През 2017 е избран

за доцент по анимация. От 2018 до днес е ръководител на специалност „Анимация“, а от 2021 и ръководител на Магистърска програма „Анимационна режисура“.

За съжаление, независимо от дългогодишния си академичен стаж кандидатът няма научни публикации, в които да осмисли постиженията си, да предаде знанията си извън кръга на своите студенти и да ги направи достъпни за по-широка аудитория.

Доц. Господин Неделчев е член на Национални художествени комисии за анимационно кино през 2015, 2020/2021 и експерт-оценител към Софийска община „Програма Култура“ през 2020 и 2021. Членува в професионално творческите организации БАНХА, СБЖ, СБФД.

Доц. д-р Радостина Нейкова Нейкова участва в конкурса с четири анимации: „Грозна приказка“ (2018), „Мармалад“ (2020) и спотове на детската секция „Монстрия“ на МФАФ „Монстра“ Лисабон (2021 и 2022). Представила е и публикувана монография, хабилитационен труд „Естетика, технология и комуникация в киното за юношеска аудитория“, Проф. П. Венедиков, С., 2022 ISBN 978-619-7469-30-1.

„Грозна приказка“, на който Радостина Нейкова е режисьор, съсценарист и художник е нейният шести анимационен филм. Селекциониран е на 33 национални и международни фестивала, присъдени са му 9 награди.

„Грозна приказка“ е изработен с нетрадиционната техника на ръчно бродирана анимация. През 2018 в Сърбия е организирана и специална изложба Unusual animation techniques на фази и декори от филма. На екрана динамиката на движението в кадър е удивителна, предвид на доста инертните материали (плат, конци и една игла), с които са избродирани анимационните фази – всяка върху отделно парче плат. Тази динамизъм на изображенията, заедно с острия и язвителен диалог, са кодирани от авторката още при създаването на драматургията. Метафориката на образите е ясна и заедно с това много ефективна. Обърканите семейни отношения, като заплетени конци; скандалите, като скъсване на конците; иглата, забита в задните части, като съпружеско отмъщение – всяка секунда носи обрат на действието. Докато се стигне до голямата положителна промяна, означена от съвместната бродерия на героите. Зрителят е убеден, че едва ли е възможно да се реализира по-голяма динамика с прилагането на ръчната бродерия, като анимационна техника.

Докато не гледа следващия филм на Нейкова – „Мармалад“ (2020). Тук е постигната още по-ярка индивидуализация на персонажите и се разчита на по-силен акцент върху лицата им. Впечатляващо е темпото, с което се сменят избродираните изражения на героите. Натрупаният опит с „Грозна приказка“ дава възможност на авторката в „Мармалад“ още по-свободно и със завидна лекота да насити филмовото пространство с пулсиращ живот. Очевидна е леснината, с която Нейкова прилага вече овладения стил, удоволствието от надграждането на вече постигнатото. „Мармалад“ е най-големият (засега) артистичен успех на Радостина Нейкова – селектиран е на над 80 фестивала (включително категория „А“ в Загреб и Отава), носител е на 13 международни и национални награди.

Двата 30-секундни спота на МФАФ Лисабон (2021 и 2022) са забележителни не само с изключителната динамика на изображението, задължителна за свръхкратката форма, но и

заради съзнателното усилие на създателката им да вложи в тях български елемент. В спота от 2021 това е озвучаването с тактове от българска фолклорна мелодия, в този от 2022 – превръщането на малкото момиченце в кукер.

Българският елемент в спота на Лисабонския МФАФ 2022 не е само екзотично хрумване. Той отвежда и към специално събитие – „Ретроспективата на българската анимация“, в рамките на фестивала, на която Радостина Нейкова е ръководител, организатор и куратор. Програмата съдържа 8 прожекции от 70 минути (Съвременна българска анимация – 2 програми; Класическа българска анимация – 2 програми; Студентска анимация, НАТФИЗ – 1 програма; Студентска анимация НБУ – 1 програма; Българска анимация за деца – 1 програма; Ретроспектива на Анри Кулев – 1 програма) и 3 изложби: „Ретроспектива на Анри Кулев“; Изложба на Световния фестивал на анимационния филм – Варна и изложба „Кадри и декори от филма „Меко казано“ на Анри Кулев“.

Доц. Нейкова е автор и на седем самостоятелни изложби, у нас и в чужбина – на типажи, декори и фази от нейните анимационни филми. Направила е и 3 авторски изложби на детска илюстрация – в Атина, в Българския културен център в Димитровград, Сърбия и в Босна и Херцеговина. Илюстрирала е 6 детски книги, сред които се откроява „Manual do Pequeno animador“ („Наръчник на малкия аниматор“, 2020, Португалия), която представлява практически увод в изкуството на анимационното кино за деца.

Между 2016 и 2022 е ръководила 57 майсторски класа и творчески ателиета (уъркшоп), в областта на анимационното кино, в България, Сърбия, Германия, Италия, Португалия, Бразилия и др. В периода 2020 – 2022 е ръководила 3 образователни и художественотворчески международни проекта и е избрана за координатор за ИИИЗк, БАН, България в Европейския алианс на академиите / European Alliance of Academies. От 2016 насам 12 пъти е била член на жури на международни анимационни фестивали. Участвала е многократно в Националните художествени комисии за анимационно кино към НФЦ, а през 2018 и 2019 е била ментор на проекти в областта на киното и визуалните изкуства към фонд „Култура“.

Паралелно с творческите си и менторските си изяви доц. Нейкова развива и значима публикационна дейност в областта на анимационното кино и киното за деца и юноши. Автор е на 23 научни студии и статии в тази област, 6 от които са публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация (ERIH+, WoS, Scopus). Текстовете ѝ са цитирани 36 пъти в специализирания научен печат, 4 пъти, от които в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация.

Това е статистиката. Към нея трябва да се прибавят и монографиите „Комиксът на съвременния екран“ (София, „Просвета“, 2009) с Номинация за най-добра книга за кино на Годишните Филмови Награди – Българска Филмова Академия 2010; „Съвременна детско кино“ (София, „Петко Венедиков“, 2016) и най-новата ѝ монография „Естетика, технология и комуникация в киното за юношеска аудитория“ (София, Издателство „Проф. Петко Венедиков“, 2022, 208 страници.)

Последната книга е представена в настоящия конкурс, като хабилитационен труд. Целта на авторката е „да разгледа спецификата и аспектите на развитие на съвременното детско-юношеско кино в сегмента му, предназначен за юношеска аудитория“ (с. 5), като се фокусира в три основни направления на анализ: естетическо, технологично и комуникационно (с. 8). С ясното съзнание за предпочитанията на тийнейджърите към използването на съвременните дигитални средства, за обогатяване на визията в екранния наратив, Нейкова изследва характера на комуникация с младата аудитория при използването на различни технологични средства (Глава 2., с. 33-76) и поставя въпроса за естетическите параметри на екранния образ, създаван с новите технологии. Като основен критерий тя изтъква уменията да се изгради „запомнящ се естетически екранен образ“ и от тази гледна точка изказва безпокойството си, че често именно технологичният перфекционизъм лишава младата публика от „ценни и интересни житейски екранни образци“ (с. 69).

Вторият важен компонент на съвременната комуникация с юношеската аудитория, според доц. Нейкова е интерактивността, избрана за фокус на 3. Глава, в която се разглеждат екранните интерпретации на ключовите мотиви в съвременното кино за деца и юноши. „Интерактивността и възможността за взаимодействие с екрана променят характеристиките на естетическото възприятие и паралелно протичащата трансформация на процеса на художествена комуникация с приказката на екрана. Може би на съвременните деца им е нужна малко по-голяма доза експресивна визия за по-лесното възприемане на определена история. И повече интерактивност.“ (с. 157)

Базирайки хабилитационния си труд върху материал от 175 филма, от класиките на Дисни от 30-те години на 20. век до най-модерните високотехнологични фентъзита от началото на 21. век, авторката обособява ново поле на научно изследване в българското кинознание и въвежда в научна употреба специфична професионална терминология свързана с анимационните технологии, както правилно е отбелязала в справката си за приносите на текста. Освен безспорния теоретичен принос монографията ѝ би намерила своето приложение и в практиката на създаване на авторски анимационни филми за деца и юноши.

Радостина Нейкова има значителен опит в изработване на дигитални учебници за тази възрастова група и е създател на: Дигитални пособия по изобразително изкуство за 4 и 5 клас (Издателство „Просвета“, 2012); Дигитално пособие по литература за 5 клас (Издателство „Просвета“, 2012); Дигитален учебник по литература за 7 клас („Прознание“, Министерство на културата), на който е режисьор и художник и е изработила концепцията на дигитални уроци за начален и среден курс на образование, („Прознание“), Министерство на образованието, 2013 – 2014.

Радостина Нейкова преподава от 2003 година до днес: 2003-2007 като гост-преподавател във Варненски свободен университет, база София, по „Режисура в анимационното кино“, „Анимационна драматургия“ и „История и теория на анимационното кино“; 2007-2011 и от 2017 до днес е лектор в НАТФИЗ, където е чела лекции и водила упражнения по общо осем курса. Програмите за лекционните курсове по „Анимационни техники“, „Анализ на анимационен филм“ и „Драматургия на хибридни екранни форми“ са създадени от нея. Била

е гост-преподавател в University of Campinas, Campinas, Brazil (октомври 2019) и гост-преподавател във Film and Tv Faculty VSMU, Bratislava, Slovakia (февруари 2019), по програма Erasmus + (за обмен на преподаватели във висши учебни заведения).

През 2006 г. е избрана за доцент в сектор „Екранни изкуства“ на Института за изследване на изкуствата, БАН, където работи до днес. 2009 – 2015 ръководи семинар „Екран, Култура, Комуникация“ в ИИИЗк. Научен ръководител е на две докторантки, едната от които е отчислена с право на защита през декември 2021 г, предала е дисертационния си труд и ѝ предстои обсъждане в сектор „Екранни изкуства“.

От 2015 г. до днес доц. Радостина Нейкова заема поста „научен секретар“ и отговаря за организацията на научната дейност в ИИИЗк, БАН.

Доц. Нейкова е член на гилдия Анимация, СБФД; Съюза на българските журналисти; на БАФТРС (Българска асоциация на филмовите, телевизионните и радио сценаристи), на Асоциацията на хабилитираните преподаватели по кино в България „Академика 21“ и на ASIFA - International Animated Film Association.

Наукометричната карта на кандидатката е попълнена коректно. Събраните точки, по отделните показатели и като общ сбор, далеч надвишават предвидения минимум.

Предвид сериозната, целенасочена, плодотворна и теоретично осмислена творческа работа, доказаните педагогически възможности, административния опит в областта на научните изследвания и международния авторитет на доц. д-р Радостина Нейкова Нейкова, категорично заявявам, че тя има всички необходими качества да заеме академичната длъжност *професор* и убедено предлагам на научното жури да подкрепи нейната кандидатура в този конкурс, а на Факултетния съвет на Факултет „Екранни изкуства“ при НАТФИЗ „Кр. Сарафов“ да я утвърди на академичната длъжност *професор*.

Гласувам с ДА за кандидатурата на доц. д-р Радостина Нейкова Нейкова.

20.05.2022 г.

Проф. д-р Ингеборг Братоева-Даракчиева